

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)
doi <https://doi.org/10.22067/pg.2022.71770.1075>

پژوهشی

مؤلفه‌های فرهنگی مرز نشینان و نقش آن در امنیت پایدار مناطق مرزی کرمانشاه

نجات محمدی‌فر (استادیار گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران. نویسنده مسئول)

n.mohammadifar@ardakan.ac.ir

علی مرادی (دانشیار گروه جامعه‌شناسی، واحد اسلام‌آباد غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلام‌آباد غرب، ایران)

moradi.pop@gmail.com

صص ۱۲۴-۱۰۱

چکیده

هدف این پژوهش مؤلفه‌های فرهنگی مرز نشینان و نقش آن در امنیت پایدار مناطق مرزی کرمانشاه است که در قالب فرضیه؛ بین مؤلفه‌های فرهنگی مرز نشینان و امنیت پایدار مناطق مرزی رابطه معنادار وجود دارد، مورد بررسی و آزمون قرار گرفته است. پژوهش حاضر با روش ترکیبی (کمی و کیفی) انجام شد؛ به نحوی که برای بعد کمی از پیمایش و برای بعد کیفی آن از روش گزند تئوری استفاده به عمل آمد. جامعه آماری در بخش کیفی شامل صاحب‌نظران و متخصصین آگاه به موضوع پژوهش بودند. روش نمونه‌گیری در بخش کیفی به صورت هدفمند از نوع گلوله برفی بود، که با تعداد ۳۰ نخبه و صاحب‌نظر به اجماع نظری رسید. در بخش کمی جامعه آماری شامل شهروندان مناطق مرزی استان کرمانشاه بودند. که تعداد این افراد بر اساس برآوردهای اولیه ۵۴۰ نفر بودند. ابزار گردآوری اطلاعات؛ مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و پرسشنامه‌های محقق ساخته بود. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها بعد از انجام مصاحبه‌ها از روش تحلیل کدگذاری برای شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های فرهنگی و امنیت پایدار مرزی استفاده شد. همچنین در قسمت کمی مطالعه از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. نتایج حاصل نشان می‌دهد که امنیت پایدار مرزی از دیدگاه پاسخگویان دارای ۱۹ واحد معنایی می‌باشد که در شش مقوله مشترک «امنیت اقتصادی»، «امنیت اجتماعی»، «امنیت سیاسی»، «امنیت زیست‌محیطی»، «امنیت نظامی» و «امنیت فرهنگی» قرار گرفتند. از طرفی ابعاد فرهنگی مرز نشینان مشتمل بر شش بُعد «مشارکت و تعاون»، «انسجام فرهنگی»، «تعامل دوطرفه»، «بصیرت و آگاهی»، «ایدئولوژی» و «غیرت و جوانمردی» قرار گرفتند. ماتریس همبستگی بین مقوله‌های فرهنگی و امنیت پایدار مرزی نشان می‌دهند که ارتباط معنادار و مستقیمی بین هر یک از

مؤلفه‌های این ماتریس وجود دارد. می‌توان گفت دو مقوله هسته‌ای امنیت پایدار مرزی و مؤلفه‌های فرهنگی شش‌گانه مرزنشینان در یک رابطه متقابل با هم قرار دارند؛ به نحوی که در تعامل دوطرفه این مؤلفه‌ها، سامان اجتماعی در مرزها شکل می‌گیرد و مرزنشینان شاهد نوعی امنیت پایدار می‌باشند.

واژگان کلیدی: فرهنگ، توسعه، امنیت، مرزنشینان، کرمانشاه

۱- مقدمه

حیات اجتماعی بشر با ایجاد «مرز» سامان می‌یابد. انسان‌ها در طول تاریخ همواره درصدد ایجاد حریم برای خود بوده‌اند. اگرچه با پیچیده‌تر شدن زندگی مرزهای فیزیکی به شکل مرزهای ذهنی از جمله مرزهای فرهنگی، تمدنی، مذهبی و هویتی درآمده است، لیکن بشر مدرن با تأسیس دولت - ملت بر تداوم، تحکیم و حتی توسعه مرزهای فیزیکی اهتمام نمود. اگر اساس سیاست عصر مدرن را تفاوت و منازعه بر سر منابع قلمداد کرد بی‌تردید یکی از مهم‌ترین تجلیات سیاست تحدید مرزهای «دیگران» و توسعه مرزهای «خود» است. لذا، حفظ و امنیت مرزهای جغرافیایی یکی از اولین کارکردهای سیاسی دولت‌ها است. تحقق این کارکرد تابعی از عوامل متعدد نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و حتی محیط‌زیستی است. اگرچه در جهان توسعه‌یافته تلقی از مرز تا حدود زیادی متحول شده است اما حتی در این جوامع و علیرغم درهم‌تنیدگی‌های بسیار هنوز هم مرزهای فیزیکی اعتبار خود را حفظ کرده‌اند. این مسئله یعنی ضرورت حفظ و حراست از مرزهای فیزیکی در جهان در حال توسعه و مناطق پرآشوب جهان همانند خاورمیانه اهمیت بسیار بالاتری دارد.

بنابراین، امنیت پایدار مناطق مرزی که در آن شباهت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی - قومی توسعه همکاری‌ها را از پیش تعیین می‌کند، از اهمیت خاصی برخوردار هستند (Baggio, 2008: 16) و متأثر از عوامل مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و غیره است. در این میان، فرهنگ به‌عنوان میانجی یا محرک توسعه پایدار در دهه‌های اخیر توجه روزافزونی را به خود جلب کرده است و محققان بسیاری به نقش فرهنگ در دستیابی به هدف توسعه پایدار و امنیت پایدار مناطق مرزی اشاره کرده‌اند (Davies, 2020: 27). اما با وجود تأکید بر نقش متغیر فرهنگ در پژوهش‌های مربوط به امنیت پایدار مرزی، باز هم اهمیت و جایگاه مقوله فرهنگ نسبت به عوامل سیاسی و اقتصادی در این تحقیقات نقش پُرننگی نداشته است. سه دلیل عمده برای این کم‌اهمیتی وجود دارد: نخست، شواهد علمی موجود در مورد تأثیرات فرهنگ بر پایداری، پراکنده و نامنسجم است. چنین دانشی عمدتاً از مطالعات جداگانه‌ای جمع‌آوری شده که به دلیل مفهوم‌سازی گسترده پایداری و فرهنگ در طیف وسیعی از رشته‌ها پراکنده شده‌اند. دوم، موانع بین‌رشته‌ای در روش‌شناسی وجود دارد. تجزیه و تحلیل فرهنگی، در بیشتر موارد، شامل مطالعه موردی کیفی در اشکال مردم‌نگاری و مشاهده مشارکت‌کننده است، در حالی که علم پایداری معمولاً بر رویکردهای کمی متکی است. سوم، دانشمندان و سیاست‌گذاران تمایل دارند عوامل فرهنگی را به دلیل پیچیدگی و قابلیت اجرای پایین مداخلات فرهنگی کم‌اهمیت جلوه دهند (Zheng et al., 2021; 308).

باین حال، در دنیایی با تنوع گسترده‌ای از سنت‌های فرهنگی، دستیابی به اهداف توسعه و امنیت پایدار مستلزم رویکردهای حساس فرهنگی است تا اقدامات تکنیکی همگن. بنابراین، درک جامع از تأثیرگذاری ارزش‌های فرهنگی یک ملت در جهت امنیت پایدار مناطق مرزی، برای روشن شدن فرصت‌های فرهنگی و موانع رفع چالش‌های مرتبط با آن ضروری است.

در این میان، تبیین وضعیت امنیت پایدار مرزی برای جمهوری اسلامی ایران با توجه به وجود لایه‌های مترامی از بحران‌های منطقه‌ای، بین‌المللی و حتی داخلی اهمیت بیشتری دارد و از آنجائی که استان کرمانشاه به دلایل مختلف در کانون بسیاری از این بحران‌ها قرار دارد درک وضعیت امنیت پایدار مرزی، شناخت مؤلفه‌های درگیر در آن و نیز ارائه مدل تأمین امنیت پایدار مرزی یک ضرورت اساسی است. مرز استان کرمانشاه با کشور عراق از جهات بوم‌شناختی، جمعیت-شناسی، قوم‌نگاری، مطالعات فرهنگی، سیاست منطقه‌ای و بین‌المللی و نیز توسعه اقتصادی حاوی پیچیدگی‌ها و مسائل مهمی است که فقدان درک دقیق آن‌ها و نداشتن مدل دقیق تأمین امنیت پایدار مرزی می‌تواند زمینه را برای وقوع آسیب‌های جبران‌ناپذیر ملی فراهم سازد. به نظر می‌رسد بخشی از منازعه و ناامنی در مرزهای استان محصول عوامل بوم‌شناسانه از جمله مؤلفه‌های فرهنگی - قومی و به‌ویژه مذهبی است. لذا در کنار عوامل بین‌المللی و منطقه‌ای باید بر سطح تحلیل اجتماعی و هویتی منطقه به‌عنوان زمینه‌های ناامنی مرزهای استان کرمانشاه توجه ویژه داشت. اینکه مردمان ساکن در مرزهای استان کرمانشاه از جهات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، هویتی - فرهنگی و درک عناصر دولت ملی در چه وضعیتی قرار دارند، در کنار فهم شرایط منطقه‌ای و بین‌المللی می‌تواند تصمیم‌گیرندگان را به مدل استقرار امنیت پایدار مرزی رهنمون سازد. بر این اساس هدف کلی پژوهش حاضر شناخت مؤلفه‌های فرهنگی مرزنشینان و نقش آن در امنیت پایدار مناطق مرزی کرمانشاه است. همچنین فرضیه اصلی به این صورت است که بین مؤلفه‌های فرهنگی مرزنشینان و امنیت پایدار مناطق مرزی رابطه معنادار وجود دارد.

۲- ادبیات نظری پژوهش

۲-۱- مفهوم امنیت

در تعریف لغوی، امنیت حالت فراغت از هرگونه تهدید یا حمله (Ashoori, 1999: 38)، ایمن شدن، در امان بودن (Moin, 1984: 352)، رهایی از خطر، تهدید، آسیب، ترس، هراس، نگرانی یا وجود آرامش، اطمینان، آسایش، اعتماد، تأمین و ضامن است (Mandel, 2010:44).

اندیشمندان از زوایای گوناگون مفهوم امنیت را تعریف نموده‌اند: برخی بر مصونیت فعالیت‌های اقتصادی تأکید کرده‌اند. عده‌ای بر حفظ نظم قانونی و تأکید بر هویت اصیل خود در زمان و مکان، برخی بر فقدان ترس و تهدید نسبت به ارزش‌های جامعه و برخی هم امنیت را نه به‌عنوان هدف بلکه به‌عنوان یک نتیجه تعریف می‌کنند که تا زمانی که مورد

تهدید واقع نشده، مفهوم آن شناخته نمی‌شود (Ullman, 1981: 192). بوزان^۱، امنیت را مفهومی توسعه‌نیافته می‌داند که دچار طاعون ابهام است. ولفرز^۲ امنیت را به‌مثابه نماد مبهم تلقی می‌کند. مک‌سویینی^۳ مفهوم امنیت را بسیار لغزنده تلقی نموده که محمول‌های متعددی اعم از افراد، جامعه، دولت‌ها و غیره را شامل می‌شود و لذا پرسش از مفهوم امنیت در ابتدای هر پژوهشی مربوط به آن را امری ضروری می‌داند (Eftekhari, 2005: 25). در مجموع می‌توان مفهوم امنیت را به مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت و در مورد افراد، به نبود هراس و بیم نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع و به مخاطره نیفتادن این حقوق و آزادی‌ها و مصون بودن از تهدید و خطر مرگ، بیماری، فقر و حوادث غیرمترقبه و در کل هر عاملی که آرامش انسان را از بین ببرد؛ تعریف نمود.

۲-۲- مفهوم امنیت پایدار

امنیت پایدار، مفهوم تازه‌ای است که نحوه تفکر درباره امنیت ملی در دنیای مدرن، متحول و جهانی شده را تعریف می‌کند. ما در دنیایی به‌هم‌پیوسته زندگی می‌کنیم که امنیت ما اکنون به‌طور غیرقابل‌بازگشت با امنیت دیگران در ارتباط است. این واقعیت خواستار یک الگوی جدید است که به سیاست خارجی و امنیت ملی بر توسعه در کنار دفاع و دیپلماسی تأکید دارد. امنیت پایدار، بازنگری جسورانه در مورد امنیت ملی است که به معرفی مفهوم امنیت جمعی و انسانی می‌پردازد و سه ابزار سیاست خارجی - دفاع، دیپلماسی و توسعه را تقویت می‌کند.

امنیت پایدار، امنیتی است که در طول زمان بتواند ثابت و استوار بماند و در مقابل تهدیدها بتواند خود را حفظ کند، قدرت استفاده از فرصت‌ها در مقابل تهدیدها را داشته باشد و دارای راهبردی همیشگی در مقابل راهبردی مقطعی باشد. از این منظر، کشوری از امنیت پایدار برخوردار خواهد بود که نه فقط در کوتاه‌مدت بلکه در پروسه زمانی بلندمدت، توانایی پاسخگویی به نیازهای مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در عرصه داخلی را داشته و در عرصه خارجی نیز از جایگاهی مناسب برخوردار بوده و با کوچک‌ترین تنش بنیان‌هایش به لرزه درنیاید (Abbaszade & Karami, 2011: 35). آبوت و مارسدن معتقدند که امنیت پایدار به‌منزله «مبارزه با علانم» نیست بلکه به‌منزله «مقابله با علت‌ها» است. از این‌رو امنیت پایدار شامل دو مؤلفه اساسی است: الف) فهم روندهای امنیتی درهم‌تنیده و یکپارچه ب) واکنش‌های پیشگیرانه‌ی در حال تحول و توسعه. در نهایت آن‌ها معتقدند که امنیت پایدار بر چهار نیروی پیشران و به هم مرتبط نامنی تمرکز دارد: ۱) تغییرات اقلیمی ۲) رقابت بر سر منابع ۳) به حاشیه رانده شدن اکثریت جهان ۴) نظامی شدن جهان (Abbott & Marsden, 2008: 16). مجمع جهانی اقتصاد در سال ۲۰۱۳ چهارچوب امنیت پایدار را با رویکرد اقتصادی-اجتماعی شامل هشت مؤلفه می‌داند: ۱) نقش کار ۲) سواد مالی مردم ۳) ابزارهای بخش خصوصی ۴) بازار سرمایه کارآمد ۵) وجود

1. Buzan
2. Wolfers
3. Mcsweeny

حداقل سود برای همه و تأمین اجتماعی کافی و قابل اتکا (۶) ابزارهای برای مدیریت دموکراتیک (۷) تحرک سیستم تأمین اجتماعی (۸) نظام تأمین اجتماعی منعطف و منسجم (World Economic Forum, 2014).

پایداری و مفاهیم ترکیبی آن مانند امنیت پایدار ناظر بر درک جامعی است که بر پایه آن به همه عوامل مؤثر سیاسی، اجتماعی، نظامی، اقتصادی و محیط‌زیستی در کنار یکدیگر و در تعامل با هم توجه می‌شود (Hashemi, et al. 2019: 169). بنابراین فهم امنیت پایدار مستلزم بررسی همه جنبه‌های آن است که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌شود:

الف) امنیت اجتماعی: امنیت اجتماعی در درون حوزه‌های متفاوتی که فرد در داخل جامعه با آن‌ها مواجهه است گفته می‌شود، مانند حوزه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... گاه ممکن است جایگاه امنیت فردی در مقابل امنیت اجتماعی مورد سؤال قرار گیرد. امروزه امنیت اجتماعی در جامعه نه تنها به بُعد فیزیکی و مادی محدود نمی‌شود، بلکه به معنای احساس آرامش و اطمینان خاطر و فقدان اضطراب و ترس است. در حقیقت امنیت اجتماعی معطوف به حفظ و نوع روش زندگی است (Giddens, 1999: 120). به عبارت دیگر، امنیت اجتماعی توانایی گروه‌های مختلف صنفی، قومی، محلی، جنسی و ... در حفظ هستی و هویت خود است (Buzan, 1997: 40). در این پژوهش امنیت اجتماعی با استفاده از شاخص‌های آمایش سرزمینی، رفاه اجتماعی و توسعه اجتماعی موردسنجش قرار گرفت.

ب) امنیت نظامی: امنیت نظامی عبارت است از میزان قابلیت نیروهای مسلح یک کشور برای حفاظت از حکومت و مردم در مقابل تهدیدهای قهرآمیز (Mandel, 2010: 67). امنیت نظامی با استفاده از دو شاخص دفع تهدیدها و فناوری نظامی نوین موردسنجش قرار گرفت.

ج) امنیت زیست‌محیطی: امنیت زیست‌محیطی به حداقل رساندن تهدیدات انسانی به سلامت عملکرد زیست‌کره و در نتیجه مؤلفه‌های انسانی وابسته به آن است (Barnett, 1997). به عبارت دیگر، منظور از تأمین امنیت محیط‌زیست، محافظت در برابر تخریب محیط‌زیست به منظور حفظ یا محافظت از منابع انسانی، مادی و طبیعی در مقیاس‌های مختلف از جهانی تا محلی است (Belluck, 2007: 5). امنیت زیست‌محیطی، امنیتی است که در چارچوب آن برخورداری از طبیعت محیط‌زیست سالم و غنی، حق طبیعی انسان تلقی شود و از آن حمایت به عمل آید. در این پژوهش امنیت زیست‌محیطی با استفاده از دو شاخص آگاهی زیست‌محیطی و رفتار زیست‌محیطی موردسنجش قرار گرفت.

د) امنیت اقتصادی: امنیت اقتصادی عبارت است از آزادی از هر نوع ترس، شک و ابهام در بلا اجرا ماندن تعهدات و مطالبات و درعین حال حصول اطمینان از برخورداری از ثمره فعالیت‌هایی که در زمینه تولید ثروت و توزیع و مصرف آن صورت می‌گیرد. امنیت اقتصادی، وضعیت باثباتی از شرایط و ساختار فعلی و افق معلوم و روشنی از آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت احساس رهایی از خطر کرده و به‌طور بهینه می‌توانند به تولید، توزیع و مصرف ثروت بپردازند. به عبارت دیگر یک جامعه را زمانی می‌توان از لحاظ اقتصادی ایمن دانست که ثبات در آن جامعه وجود داشته و

خانوارها و بنگاه‌ها به‌عنوان مهم‌ترین نهادهای اقتصاد و بازار بتوانند در محیط رقابتی سالم و با میزان اطلاعات یکسان به بهینه‌سازی رفتار خود پردازد (Boroumand et al. 2008: 25). امنیت اقتصادی، وضعیت باثباتی از شرایط و ساختار فعلی و افق معلوم و روشنی از آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت احساس رهایی از خطر کرده و به‌طور بهینه می‌توانند به تولید، توزیع و مصرف ثروت پردازند. به‌عبارت‌دیگر، یک جامعه را زمانی می‌توان از لحاظ اقتصادی ایمن دانست که ثبات در آن جامعه وجود داشته و خانوارها و بنگاه‌ها به‌عنوان مهم‌ترین نهادهای اقتصاد و بازار بتوانند در محیط رقابتی سالم و با میزان اطلاعات یکسان به بهینه‌سازی رفتار خود پردازد (Atoofi & Javidan, 2016: 19). در پژوهش حاضر امنیت اقتصادی با شاخص‌هایی همچون توجه به صادرات، رونق کشاورزی و دامداری و معیشت و اشتغال موردسنجش قرار گرفته است.

و) امنیت سیاسی: امنیت سیاسی یکی از پنج بخش تحلیل در چارچوب مطالعات امنیتی کپنهاگ است. در محافل سیاسی، امنیت سیاسی بخشی از یک برنامه امنیتی بشر است (Emmers, 2007: 111). گزارش توسعه انسانی (HDR) امنیت سیاسی را به‌عنوان جلوگیری از سرکوب دولت، نقض منظم حقوق بشر و تهدیدات نظامی سازی تعریف کرده است (Hassan, 2015: 88). در واقع امنیت سیاسی بر بسیاری از آزادی‌هایی که جوامع دموکراتیک از آن برخوردار هستند، تأکید می‌کند (McEldowney, 2005: 766). امنیت سیاسی را می‌توان به‌عنوان آزادی عمل معقول تعریف کرد که به فرد امکان پیگیری و دستیابی به اهدافی را می‌دهد که بازیگران ملی دفاع از آن‌ها را حتی در صورت حضور بالقوه یا واقعی تهدیدات خارجی در سیاست جهانی ضروری می‌پندارند (Inoguchi, 2003: 106). بوزان امنیت سیاسی را به ثبات سازمانی دولت‌ها، نظام‌های حکومتی و ایدئولوژی‌های مشروعیت دهنده به آن‌ها تعریف کرد (Ahmadi Mghadam, 2010: 135). امنیت سیاسی در پژوهش حاضر با سه شاخص اقتدار سیاسی، تعامل با همسایه‌ها و نبود تعارض سیاسی موردسنجش قرار گرفت.

امنیت فرهنگی: امنیت فرهنگی ظرفیت یک جامعه برای حفاظت از ویژگی‌های خاص خود در مقابل تغییر شرایط و تهدیدات مادی و معنوی است. به عبارت دقیق‌تر امنیت فرهنگی شامل بقای الگوهای سستی زبان، فرهنگ، پیوستگی، هویت و آداب‌ورسوم دینی یا ملی با اجازه دادن به تغییرات قابل قبول است (Forrest, 2004: 2). در راستای این تعریف، بابالیان و رادبین (۱۳۹۳) امنیت فرهنگی را تداوم و ماندگاری الگوهای سستی زبان، آداب‌ورسوم، باورها، سنت‌ها، استمرار شیوه زندگی مرسوم و معمول یا سبک زندگی و حفظ و بقاء هویت ملت و نظام تحت شرایط مقبول برای تحول و تکامل اجتماعی و فرهنگی تعریف کردند (Babalian & Radbin, 2014: 25). با توجه به این تعریف، آن‌ها امنیت فرهنگی در جامعه اسلامی از منظر نهج‌البلاغه را با مؤلفه‌هایی همچون افزایش آگاهی و بصیرت، ایمان و دین‌باوری، گسترش امر به معروف و نهی از منکر، تولی و تبری، الگوسازی صحیح و فرهنگ علوی، پاسداشت سنت‌های صحیح گذشتگان،

مصون‌سازی از طریق تقویت نهاد خانواده و خودباوری و برقراری عدالت موردبررسی قرار دادند. پژوهش حاضر با وام گرفتن برخی از مؤلفه‌های مورد نظر و جرح و تعدیل آن‌ها امنیت فرهنگی را در مؤلفه‌های زیر موردسنجش قرار داد:

جهاد با بصیرت و آگاهانه: به معنای ایثار جان و مال در راه اعتلای اسلام و پایداری در راه اقامه شعائر دینی با تحمل مشکلات و مقاومت در برابر طوفان حوادث همراه با توان تشخیص حق از باطل و پی بردن به کنه فتنه و رفتار منافقانه دشمنانی که به منظور رخنه در صفوف مسلمین لباس مسلمانی پوشیده‌اند.

مؤلفه فکری و اعتقادی (ایدئولوژی): به معنای شناخت بنیان‌های اعتقادی دشمن و تجهیز خویشتن به سلاح اندیشه و فکر و پای نهادن در میدان مبارزه اعتقادی و فکری در تمامی صحنه‌ها.

تعهد و وفاداری همراه با غیرت و جوانمردی و فرهنگ عاشورایی: پایبندی به اصول دینی و تعهدات اخلاقی و اسلامی، وفای به عهد و پیمان تحت هر شرایطی لازم است. ذلت‌ناپذیری و استقامت در مقابل هتک حرمت نوامیس ملی، فرهنگی و سیاسی توسط بیگانگان و پافشاری بر اصول لامتغیر دینی و ملی و جان‌نثاری در راه آرمان‌ها.

مشارکت و تعاون: به معنی همکاری و مشارکت دسته‌جمعی مردم در حل مشکلات اقتصادی و اجتماعی خودشان است.

انسجام فرهنگی: به معنای مجموعه‌ای از مشترکات فرهنگی مادی و غیرمادی در یک جامعه مشخص در زمان و مکانی مشخص که امکان تداوم یافتن کارکردی و شناختی آن جامعه را به وجود بیاورد.

تعامل با مراکز دانشگاهی و توسعه شبکه رسانه‌ای: به معنای استفاده از نیروی انسانی متخصص و ماهر و استفاده از دانش و مهارت آن‌ها در تمامی عرصه‌ها به‌ویژه امنیت پایدار است که در این زمینه توسعه شبکه رسانه‌ای نیز ضمن تسهیل ارتباط نزدیک نخبگان و جامعه، زمینه آگاهی‌بخشی مرزنشینان را از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر امنیت پایدار را به وجود می‌آورد.

الگوهای نظری امنیت پایدار: با توجه به گوناگونی نظریه‌ها در باب امنیت و تأکید آن‌ها بر مؤلفه‌های خاصی از امنیت می‌توان این نظریات را در قالب سه الگوی قدرت محور، تناسب محور و انسجام محور طبقه‌بندی کرد (Lotfi, 2011:35) که در زیر به آن‌ها اشاره می‌شود:

الگوی امنیت پایدار قدرت محور: گروهی از نظریه‌پردازان علم سیاست، امنیت ملی را با توانایی و قدرت ملی یک کشور مساوی دانسته‌اند. بنابراین بازیگر سیاسی که در پی برخورداری از وضعیت امن و به‌ویژه امنیت پایدار می‌باشد لاجرم باید بر اصل افزایش قدرت و مهم‌تر از همه بر قدرت نظامی همت گمارد. دولت‌ها باید در مقام تجمع قدرت برآمده و به این وسیله توان خود را در کاربرد زور و قدرت تا حد امکان افزایش دهند. از این دیدگاه هر چه بر میزان قدرت یک کشور افزوده شود امنیت آن کشور افزایش می‌یابد و پایدارتر می‌شود و کاهش قدرت ملی تزلزل و ناپایداری امنیت را به همراه دارد و موجب ناامنی می‌گردد. در این حالت امنیت مترادف با قدرت تلقی می‌شود.

الگوی امنیت پایدار تناسب محور: دومین الگویی که در حوزه امنیت پایدار به آن اشاره می‌شود الگوی تناسب محور است. این الگو ریشه در مطالعات فرا سستی دارد و بر تعدد ابعاد امنیتی تأکید می‌کند. بنابراین مهم‌ترین مؤلفه‌هایی که در این الگو در مورد پایداری امنیت مورد توجه است تناسب بین ابعاد اقتصادی، زیست‌محیطی، فرهنگی، علمی و فناوری امنیت است و امنیت پایدار با مفهوم تناسب در این ابعاد تعریف می‌شود.

الگوی امنیت پایدار انسجام محور: این الگوی پایدار امنیتی که بیشتر در دنیای معاصر با نسل موج مدرن امنیتی آغاز می‌شود تأکیدش بر بحث همگنی یا انسجام می‌باشد. در واقع در این دیدگاه امنیت کل واحدی نیست بلکه در حوزه‌های مختلف آن ابعادی وجود دارد که باید در مقام امنیت‌سازی بتوان بین این ابعاد ارتباط هویتی ایجاد کرد. بنابراین به تبع تغییر در منطق کنش‌های امنیتی و اهمیت یافتن عناصر غیرنظامی قدرت ملی در کنار عناصر نظامی آن و از فراتر رفتن مفهوم امنیت از بُعد عینی و اهمیت یافتن عناصری چون فرهنگ، اراده و روحیه ملی در بُعد ذهنی به‌ویژه هویت و تأکید بر زمینه‌ها و نند بودن است که طرح مقوله ساخت اجتماعی در تحلیل امنیت به یکی از مسلمات این حوزه مطالعاتی تبدیل می‌شود. در این حالت پایداری امنیت را در همگنی و انسجام هویت اجتماعی می‌دانند. بنابراین بر مبنای این رویکرد اگر فرهنگ در قیاس با نظامی‌گری رشد کند این تناسب است اما اگر این دو بتوانند در هویتی مشابه هم رشد کنند و در این هویت بازتولید شوند یعنی از درون فرهنگ، نظامی‌گری و قدرت محوری به وجود آید این امر زمینه‌ساز شکل‌گیری یک شبکه ارتباطی خواهد شد که هویت عامل انسجام دهنده و پایدارکننده آن خواهد بود. مصادیق آن را می‌توان در عصر حاضر در مکتب کپنهاک در قالب امنیت اجتماعی مشاهده نمود (Lotfi, 2011:75).

با توجه به الگوهای طرح شده در مورد امنیت؛ به نظر می‌رسد امنیت در الگوی پایدار انسجام محور بر راهبرد استقرایی استوار است و در نتیجه امنیت را نمی‌توان مستقل از جامعه فهم کرد و لازمه پایداری آن بازتولید اجتماعی مفهوم امنیت است. بنابراین در این پژوهش رویکرد مطالعاتی بافهم معنا و مفهوم امنیت از دیدگاه نخبگان مربوطه مدنظر قرار دارد و بر این اساس استخراج مؤلفه‌های امنیت از نگاه متخصصان مربوطه مبنای معیار می‌باشد.

۳- پیشینه تحقیق

تموک (۱۳۹۷) در پایان‌نامه خود با عنوان «اولویت‌بندی نقش مؤلفه‌های دفاع مقدس در امنیت پایدار و آمایش مناطق مرزی استان آذربایجان غربی» به این نتایج رسید که ارزش‌های فرهنگی، بصیرت، ارزش‌های دینی، ارزش‌های دفاع مقدس و ولایت مداری و زیر مؤلفه ارزش‌های اجتماعی، اقتصادی و امنیتی بیشترین نقش را در امنیت پایدار و آمایش مناطق مرزی استان ایفا می‌کنند.

بهمند (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی نقش اقوام در جهت امنیت پایدار (نمونه موردی: قوم کرد)»، نشان داد که تأثیر متقابل اقوام و امنیت بر یکدیگر، عوامل فرامنطقه‌ای، فرهنگ، اعتقادات و باورهای قومی و مذهبی می‌تواند در استقرار

امنیت پایدار نقش به‌سزایی داشته باشد. امنیت پدیده‌ای ثابت و مشخص نیست بنابراین عامل زمان، ایدئولوژی، اوضاع و احوال بین‌المللی، موقعیت کشور و دید و نظر رهبران، نخبگان و مردم در کیفیت و کمیت امنیت و نحوه تحصیل و حفظ آن تأثیر بسزایی دارد.

بابالیان و رادبین (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «امنیت فرهنگی در جامعه اسلامی از منظر نهج‌البلاغه»، امنیت فرهنگی را به‌عنوان یکی از ابعاد امنیت ملی از منظر نهج‌البلاغه، مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها با بررسی زمینه‌های ایجاد امنیت فرهنگی در جامعه از دیدگاه فرمایشات امام علی(ع) در نهج‌البلاغه، مهم‌ترین عوامل برقراری امنیت فرهنگی را در مؤلفه‌های زیر می‌دانند: افزایش آگاهی و بصیرت، ایمان و دین‌باوری، گسترش امر به معروف و نهی از منکر، تولی و تبری، الگوسازی صحیح و فرهنگ علوی، پاسداشت سنت‌های صحیح گذشتگان، مصون‌سازی از طریق تقویت نهاد خانواده، خودباوری و برقراری عدالت و جلوگیری از فقر و بی‌کاری در جامعه.

عباس‌زاده و کرمی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «سرمایه اجتماعی و امنیت ملی پایدار» نشان دادند که سرمایه اجتماعی، به شیوه‌های مختلف، از جمله افزایش یکپارچگی ملی، تسهیل مدیریت دشواری‌های سیاسی-اقتصادی، پیش‌گیری از انفعال سیاسی-اجتماعی، ارتقاء ظرفیت نظام سیاسی، تثبیت و ارتقای هویت ملی و تعمیق اعتماد، در پایداری امنیت ملی، نقش مستقیم دارد.

تراوره^۱ (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «نقش زبان و فرهنگ در توسعه پایدار» به این نتیجه یافت که دستیابی به اهداف توسعه پایدار با در نظر گرفتن دو عنصر اصلی زبان و فرهنگ تسهیل می‌شود. زبان به‌عنوان ابزاری اساسی برای برقراری ارتباط و فرهنگ به‌عنوان پشتیبانی از انسجام اجتماعی، احترام به ارزش‌های تعیین‌شده و تاب‌آوری نقش تعیین‌کننده در اجرای اقدامات استراتژیک با هدف توسعه پایدار دارد.

هاوکس^۲ (۲۰۰۱) در کتاب خود با عنوان «ستون چهارم پایداری: نقش اساسی فرهنگ در برنامه‌ریزی‌های عمومی» بر این اعتقاد است فرهنگ به همان میزان برابری اجتماعی، مسئولیت زیست‌محیطی و دوام اقتصادی برای جامعه سالم و پایدار ضروری است. برای اینکه برنامه‌ریزی‌های عمومی مؤثرتر باشد، متدولوژی آن باید چارچوب یکپارچه ارزیابی فرهنگی را در امتداد خطوط مشابه با مواردی که برای ارزیابی تأثیرات اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی توسعه‌نیافته دارند، در برگیرد.

به‌طور کلی باید گفت تاکنون پژوهشی به منظور شناسایی وضعیت امنیت پایدار در مناطق مرزی کرمانشاه با نگاهی فرهنگی صورت نگرفته است. از این رو پژوهش حاضر با در نظر گرفتن عوامل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، نظامی و زیست‌محیطی سعی دارد، راهکارهای ارتقاء امنیت پایدار مرزهای استان کرمانشاه را از بُعد فرهنگی ارائه دهد.

1. Traore

2. Hawkes

۴- روش پژوهش

در این پژوهش از روش تلفیقی (توصیفی تبیینی از نوع پیمایشی برای بُعد کمی و روش نظریه زمینه‌ای^۱ برای بُعد کیفی) استفاده گردید. روش تلفیقی نوعی روش عمل‌گرا است که تلاش می‌کند با ترکیب روش‌های کمی و کیفی نگر به صورت هم‌زمان، زنجیره‌ای یا چندمرحله‌ای به درک بهتر و جامع‌تری از مسئله پژوهش دست پیدا کند. در واقع، «پژوهش ترکیبی در مقام یک روش، بر گردآوری، تجزیه و تحلیل و ترکیب دو نوع داده کمی و کیفی در یک پژوهش واحد یا مجموعه‌ای از پژوهش‌ها تأکید می‌کند. دلیل انتخاب این روش‌ها این است که در روش توصیفی، پژوهشگر به توصیف منظم و نظام‌دار وضعیت فعلی و آنچه هست، می‌پردازد و از طرفی در روش نظریه زمینه‌ای سعی در ارائه الگوی مطلوب برای ارتقای امنیت پایدار مرزی با توجه به نقش مؤلفه‌های فرهنگی برسد. منظور از نظریه زمینه‌ای (گراند تئوری) نظریه‌ای است که مستقیماً از داده‌هایی استخراج شده است که در جریان پژوهش به صورت منظم گردآمده و تحلیل شده‌اند. در این روش، گردآوری داده‌ها، تحلیل و نظریه نهایی با یکدیگر در ارتباط تنگاتنگ هستند و پژوهشگر کار را با نظریه‌ای که از قبل در ذهن دارد شروع نمی‌کند (مگر آنکه منظور او بسط یک نظریه موجود باشد)؛ بلکه کار را در عرصه واقعیت آغاز می‌کند و می‌گذارد تا نظریه از درون داده‌هایی که گرد می‌آورد، پدیدار شود.

جامعه آماری قسمت کیفی مطالعه شامل صاحب‌نظران و متخصصین آگاه به موضوع تحقیق هستند. با توجه به عدم اشراف در خصوص تعداد دقیق جامعه آماری، از روش نمونه‌گیری گلوله برفی در بخش کیفی استفاده شد. بدین منظور پس از اشیاع نظری، تعداد ۳۰ نفر از صاحب‌نظران، افراد مطلع و فرماندهان ارشد به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. این افراد شامل ۱۰ عضو هیئت علمی، ۱۵ افراد بومی مسلط به موضوع (افرادی که اطلاعات کاملی با توجه به تجربه زیسته در نوار مرزی نسبت به امنیت و احساس امنیت دارند) و ۵ نفر از فرماندهان ارشد نظامی و مرزبانی که تجربه مدیریت مرزها را داشته و به حوزه مرزها تسلط کامل را داشتند. در بخش کمی جامعه آماری در این مطالعه شهرهای مرزنشین استان کرمانشاه می‌باشد که شامل ۶ شهر پاوه، جوانرود، ثلاث باباجانی، سرپل ذهاب، قصر شیرین و گیلانغرب می‌باشد. با توجه به این که جامعه آماری در این مطالعه زیاد است و بر اساس آمار رسمی سرشماری سال ۱۳۹۵ تعداد جمعیت این شهرها روی هم‌رفته برابر با ۳۳۷۰۹۷ نفر است و امکان گردآوری داده‌ها از همه افراد وجود ندارد، بنابراین از نمونه‌گیری استفاده به عمل آمد. حجم نمونه بر اساس نرم‌افزار SPSS Sample Power برابر با ۵۴۰ نفر است که به نسبت جمعیت هر یک از شهرها حجم نمونه آن‌ها نیز به دست آمد. جدول شماره ۱ جمعیت و نمونه هر یک از شهرهای مرزی استان را نشان می‌دهد.

1. Grounded theory

جدول ۱. جمعیت آماری و حجم نمونه به تفکیک شهرهای مرزی استان

ردیف	نام شهر	جمعیت	نمونه	ردیف	نام شهر	جمعیت	نمونه
۱	پاوه	۶۰/۴۳۱	۹۷	۴	سرپل ذهاب	۸۵/۳۴۲	۱۳۷
۲	جوانرود	۷۵/۱۶۹	۱۲۱	۵	قصر شیرین	۲۳/۹۲۹	۳۸
۳	ثلث باباجانی	۳۵/۲۱۹	۵۶	۶	گیلانغرب	۵۷/۰۰۷	۹۱
	جمع کل	۳۳۷۰۹۷	۵۴۰				

از آنجاکه قسمت کمی مطالعه حاضر مبتنی بر آزمون فرضیه و نظریه داده‌بنیاد قرار دارد، لذا برآورد نمونه‌گیری با استفاده از نرم‌افزار SPSS Sample Power در مسیر تحلیل توان (Power) انجام گرفت. حجم نمونه با توجه به پیش‌فرض‌های مربوط به نمونه‌گیری احتمالی (سطح اطمینان، توان آزمون، حجم اثر و تعداد متغیرهای درگیر در تحلیل) و با استفاده از نرم‌افزار SPSS Sample Power به تعداد ۵۴۰ نفر مشخص گردید. جمع‌آوری داده‌ها از طریق پرسشنامه و مصاحبه انجام گرفت. برای بُعد کمی مطالعه از پرسشنامه استفاده‌شده و در مرحله دوم و برای بُعد کیفی اطلاعات از روش مصاحبه منظم استفاده به عمل آمد. در این مرحله با ۳۰ نفر از خبرگان در زمینه امنیت پایدار مرزی شامل نخبگان دانشگاهی، مسئولین مربوطه در ادارات و افراد صاحب‌نظر استان مصاحبه به عمل آمد و اطلاعات لازم گردآوری شد.

۴-۱- تعریف عملیاتی مفاهیم و متغیرها

جدول شماره ۲ نحوه سنجش مفاهیم و متغیرها را با مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و گویه‌های آن‌ها بیان می‌کند. در این مطالعه امنیت پایدار مرزی در قالب پنج مؤلفه و هر یک از مقوله‌ها بر اساس چند شاخص و هر شاخص با چند گویه عملیاتی می‌شود. گویه‌های مورد استفاده برای هر یک از شاخص‌ها و در نهایت مفاهیم، در قالب طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت مورد سنجش قرار می‌گیرد به نحوی که به گزینه کاملاً موافق (خیلی زیاد) کد ۵، موافق (زیاد) کد ۴، بی‌نظر (متوسط) کد ۳، مخالف (کم) کد ۲ و کاملاً مخالف (خیلی کم) کد ۱ تعلق می‌گیرد.

جدول ۲. متغیرها، شاخص‌ها و ابعاد متغیرهای مستقل و وابسته

نام متغیر	ابعاد و مؤلفه‌ها	شاخص‌ها	تعداد گویه	سطح سنجش
امنیت پایدار مرزی	اجتماعی	آمایش سرزمینی	۳	فاصله‌ای
		رفاه اجتماعی	۴	فاصله‌ای
		توسعه اجتماعی	۴	فاصله‌ای
	اقتصادی	توجه به صادرات	۴	فاصله‌ای
		رونق کشاورزی و دامداری	۵	فاصله‌ای
		معیشت و اشتغال	۴	فاصله‌ای

نام متغیر	ابعاد و مؤلفه‌ها	شاخص‌ها	تعداد گویه	سطح سنجش
	زیست‌محیطی	آگاهی زیست‌محیطی	۵	فاصله‌ای
		رفتار زیست‌محیطی	۵	فاصله‌ای
سیاسی		اقتدار سیاسی	۵	فاصله‌ای
		تعامل با همسایه‌ها	۵	فاصله‌ای
		نبود تعارض سیاسی	۴	فاصله‌ای
نظامی		دفع تهدیدها	۴	فاصله‌ای
		فناوری نظامی نوین	۴	فاصله‌ای
فرهنگی		تنوع فرهنگی و توجه به عشایر بومی	۵	فاصله‌ای
		ساده زیستی توأم با مصرف‌گرایی	۴	فاصله‌ای
		اشتراکات دینی قومی قبیله	۵	فاصله‌ای
مؤلفه‌های فرهنگی		مشارکت و تعاون	۵	مستقل
		انسجام فرهنگی (هویت محلی) و پیوستگی قومی زبانی	۵	مستقل
		تعامل با مراکز فرهنگی دانشگاهی و توسعه شبکه رسانه‌ای (وجود مطبوعات و نشریات بومی)	۵	مستقل
		جهاد با بصیرت و آگاهانه (فرهنگ شهادت و جهاد مرزبانان)	۵	مستقل
		باورها و اعتقادات (ایدئولوژی)	۵	مستقل
		تعهد و وفاداری همراه با غیرت و جوانمردی	۵	مستقل

۵- یافته‌های پژوهش

توصیف یافته‌ها: از افراد مورد مطالعه (۳۰ نفر شرکت‌کننده در مصاحبه) ۸۰ درصد مرد و ۲۰ درصد افراد زن بودند. این ویژگی‌ها برحسب وضعیت کاری، وضعیت تأهل و وضعیت درآمد بیان شده است. از نتایج برمی‌آید که از جنسیت‌های مختلف، افراد با وضعیت درآمدی و تحصیلی مختلف، وضعیت تأهل متنوع در جامعه آماری استفاده شده است.

جدول ۳. مشخصات پاسخگویان برحسب ویژگی‌های جمعیت شناختی

متغیر	مؤلفه	فراوانی	درصد	متغیر	مؤلفه	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۶	۲۰/۰	وضعیت	مجرد	۷	۲۳/۳۳
	مرد	۲۴	۸۰/۰		متأهل	۲۳	۷۶/۶۶
وضعیت شغلی پاسخگویان	هیئت‌علمی	۱۰	۳۳/۳۳	وضعیت درآمد	زیر ۴ میلیون	۱۳	۴۳/۳۳
	افراد بومی مطلع	۱۵	۵۰/۰۰		۴-۵ میلیون	۵	۱۶/۳۳
	فرماندهان و مدیران	۵	۱۶/۳۳		۵ میلیون به بالا	۱۲	۴۰/۰

نظریه زمینه‌ای در اولین گام سراغ جمع‌آوری داده‌ها می‌رود و از طریق فرآیند پیوسته تحلیل مقایسه‌ای در رابطه با یک رخداد، موقعیت، یا پدیده‌های معین فرضیه یا نظریه‌سازی می‌کند و نه فرضیه یا نظریه‌آزمایی؛ اما وقتی در مرحله‌ی کدگذاری گزینشی مفهوم‌ها و رابطه‌ی آن‌ها با هم مشخص شوند، به‌نوعی مورد آزمون قرار می‌گیرند تا نظریه به دست آید و بعد آن نیز با توجه به ادبیات بررسی شوند. از آنجاکه با افراد متعددی در خصوص موضوع تحقیق مصاحبه انجام گرفت، لذا برای جلوگیری از سوگیری، سوالات مصاحبه به‌صورت نیمه ساختاریافته با رویکرد باز و قابل انعطاف تهیه گردید. پس از مصاحبه با نخبگان و افراد مطلع و جمع‌آوری نظرات آن‌ها، نسبت به تعیین مؤلفه‌های امنیت پایدار مرزی و مؤلفه‌های فرهنگی مرزنشینان به شرح زیر اقدام شد. در این راستا برای سنجش مؤلفه‌های به‌دست‌آمده از این افراد، شاخص‌های هر یک از مفاهیم اصلی مورد سنجش پیمایشی قرار گرفت. برای مؤلفه‌های فرهنگی مرزنشینان، موارد زیر به دست آمد:

مرحله دوم:

کدگذاری: کدگذاری باز، جزئی از تحلیل است که با تحلیل دقیق داده‌ها، نام‌گذاری و طبقه‌بندی کردن داده‌ها انجام می‌شود. این کدها غالباً بر یک موضوع واحد اشاره دارند و محقق در اختصاص دادن کدها به متن یا از کلمه‌ای مشخص که در جملات فرد مصاحبه‌شونده بکار برده شده است، استفاده نموده که در آن صورت به آن کد زنده نیز می‌گویند. جدول شماره ۴ دیدگاه تفصیلی پاسخگویان (متخصصان و مطلعان) را در رابطه با توسعه پایدار مرزی نشان می‌دهد.

جدول ۴. دیدگاه متخصصان و مطلعان در رابطه با توسعه پایدار مرزی

دیدگاه متخصصان و مطلعان در رابطه با توسعه پایدار مرزی	
۱	پایداری امنیت در حوزه‌های مختلف در نوار مرزهای کشور شامل امنیت ملی، نیروی انسانی، اقتصادی، نظامی، اجتماعی و روانی است. از جمله ابعاد امنیت اقتصادی می‌توان به رونق بخش کشاورزی و توجه جدی به صادرات از طریق رونق بازارچه‌های مرزی دانست. در بخش کشاورزی اعطای تسهیلات، تأمین آب، مکانیزه کردن کشاورزی، آموزش‌های افزایش بهره‌وری و خرید تضمینی از کشاورزان. در بخش صادرات هم شرکت دادن ساکنین مرزی در بازارچه‌های مرزی. در بُعد اجتماعی هم آمایش سرزمینی از طریق اختصاص دادن عادلانه امکانات و رفاه اجتماعی.
۲	مرز یعنی فضایی که انعکاس‌دهنده حاکمیت یک دولت است و امنیت پایدار همان بود تهدید و تلاش برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در دوسوی مرز است. امنیت پایدار یعنی ایجاد بسترهای ثبات برای توسعه و نبود هرگونه تهدید که این ثبات را با خطر مواجه می‌سازد. این مستلزم توسعه، آبادانی مرز، ارتباطات دوسویه و تکیه بر اشتراکات دوسوی مرز است. نقطه محوری امنیت پایدار، فرهنگی است. در امنیت پایدار مرزی اشتراکات دینی، مذهبی، زبانی و قومی وجود دارد. در کنار اشتراکات فرهنگی، آبادانی مرز و اشتراکات معیشتی و اشتغال، امنیت پایدار را ایجاد کرد.
۳	اشتراکات فرهنگی در نواحی مرزی اهمیت مضاعف در ایجاد زیرساخت‌های لازم برای توسعه مناسبات مرزی دارد. در این راستا مهم‌ترین مؤلفه توسعه پایدار، اعتماد به عشایر بدون نگاه تبعیض‌آمیز ایلی و مذهبی است.
۴	امنیت پایدار مرزی وابسته به سطح رضایتمندی و یا عدم رضایتمندی ساکنان آن. اشتغال پایدار، خدمات درمانی، خدمات آموزشی، خدمات اجتماعی و حمایتی است.
۵	توسعه پایدار مرزی یعنی از بین بردن هر نوع تهدید سیاسی و اجتماعی و اقتصادی از طرف کشورهای دیگر و حفظ جمعیت بومی، توجه به ارزش‌های

	ملی مانند سخاوت، شجاعت، تلاش و تعصب.
۶	توسعه پایدار آمادگی مقتدرانه و استوار یک کشور که از طریق مشروعیت نظام اجتماعی، سیاسی و نظامی در عرصه داخلی و منطقه‌ای پدید می‌آید. امنیت پایدار از طریق تراکم مناسب جمعیت نیروی انسانی بومی، نیروی انسانی نخبه و تحصیل کرده، افراد با تعلق خاطر به مکان و آب و خاک، رشد صنعتی و بهبود سطح زندگی مناطق مرزی و جلوگیری از مهاجرت، همچنین تقویت زیرساخت‌های شهری و راهداری و توسعه گردشگری و توجه به حس ناسیونالیست و تمامیت ارضی به دست می‌آید. از طرفی توسعه فناوری نظامی و افراد آشنا به روش‌های نوین نظامی. در مرزها پدیده قاچاق که زمانی روشی برای زنده ماندن و پسندیده بود، امروزه به‌عنوان وجهی غیررسمی قانونی شده و با عنوان کوله بری و یا تجارت چمدانی از آن نام برده می‌شود نوعی برده‌داری مدرن شده است. مهمان‌نوازی، روحیه مشارکتی و جمع‌گرایی، ساده زیستی توأم با مصرف‌گرایی به دلیل برخورد مرزنشینان با کالاهای متعدد (لوازم آرایشی، پارچه، انواع وسایل برقی و خوراکی) مردمی مصرف‌کننده و تنوع‌طلب می‌باشند.
۷	توسعه پایدار مرزی حمایت از فعالیت‌های اقتصادی کشاورزی و دامداری و صنایع کوچک و متوسط از مردم محلی به‌نحوی که نیاز به مشاغلی مانند قاچاق از نوع مالی و کالا نباشند. در منطقه کرمانشاه چندین مذهب و قوم فرهنگی متفاوت وجود دارد که نگرش‌های متفاوتی نیز دارند. برای مثال فرهنگ قوم قلخانی یا اهل سنت یا اهل حق با سایر مذاهب. مسئول محلی باید تمام جوانب فرهنگی و حتی هنری را در نظر داشته باشد و در چارچوب قوانین کل کشور و با تدبیر اقدام نمایند.
۸	امنیت پایدار مرزی: روابط حسنه با کشورهای همسایه مرزی است. چرا که از مرکز دوراند و در پیوند با مرزهای مجاورند. بنابراین از آسیب‌پذیری و تهدیدهای مختلف روبرو هستند. برای مرزنشینان فقدان مواردی چون عدم دسترسی به اینترنت، روزنامه‌ها و نشریات، کتاب‌های درسی و کمک‌آموزشی، ضعف در وجود سینما و مراکز فرهنگی و هنری.
۹	امنیت پایدار مرزی مؤلفه‌های زیادی دارد از اقتصادی گرفته تا فرهنگی و نظامی؛ اما آنچه اهمیت دارد توجه به محیط‌زیست و آگاهی از دانش محیط‌زیستی، توجه به حیوانات و پاک بودن هوا است.
۱۰	با توجه به موقعیت جغرافیایی ایران و قرار گرفتن در منطقه شکننده و بحران‌زای خاورمیانه، امنیت پایدار در مرزها برای کشور ما یک امر اساسی ارزشمند است که شامل پیشگیری از تهدیدات خارجی، تهدیدات نیروی داخلی مورد حمایت همسایگان به‌ویژه سران عرب در قالب ایجاد تعارض‌های ایدئولوژیک و قومی ... فقر و محرومیت مرزنشینان، فراهم بودن زمینه قاچاق مواد مخدر و اسلحه و ... می‌باشد. مؤلفه‌های فرهنگی، تقویت هویت ملی و پیوند آن با هویت قومی، وحدت و انسجام در ایدئولوژی مذهبی و جلوگیری از هرگونه تعارض ماهوی و شکلی در ساختار تبلیغات مذهبی، عدالت محوری و رفع تبعیض در مناطق مرزی، احترام به ساختارهای قومی و مذهبی و توجه به شخصیت‌های کاریزماتیک و تأثیرگذار در ساختار و بافت عشایری و قومی منطقه، به‌کارگیری نیروهای کارآمد بومی در ساختار مدیریتی این مناطق، تدوین برنامه استراتژیک و عملیاتی در جهت رفع محرومیت‌ها و زمینه ایجاد تجارت قانونی برای مرزنشینان در قالب شرکت‌های تعاونی و جلوگیری از نفوذ صاحبان قدرت و ثروت از مرکز در این تجارت‌ها به‌طوری که مردم مناطق مرزی از نظر روانی احساس مالکیت و تعلق نسبت به مناطق مرزی داشته باشند.
۱۱	امنیت پایدار مرزها بر پایه امنیت دفاعی و ترسیم نقشه جغرافیایی همراه با الگوهای خاص بین‌المللی می‌باشد و همچنین استفاده از ادوات روز نظامی و کلاسیک مرزی است. از مؤلفه‌های فرهنگی مرزنشینان می‌توان به متعدد بودن مرزنشینان، توسعه امنیت پایدار در خصوص اقتصاد قوی مناطق مرزی، رونق‌بخشیدن به زندگی اقتصادی مناطق اشاره کرد.
۱۲	امنیت پایدار مرزی را می‌توان در رفتارهای زیست‌محیطی و نگرش‌های مرتبط با آن دید. در این راستا افراد وظیفه دارند محیط‌زیست خود را از بقایای ادوات جنگی در جنگ ۸ ساله پاک کنند. توجه به محیط‌زیست یعنی زندگی پاک و امنیت پایدار.

جدول شماره ۵ ابعاد امنیت پایدار مناطق مرزی از نظر پاسخگویان را نشان می‌دهد. در این پژوهش در مرحله کدبندی باز، تعداد ۱۹ واحد معنایی مشخص شدند. این واحدهای معنایی از نظرات پاسخگویان استخراج شدند و سعی شد که

جامع‌ترین نظرات در این مرحله وارد کدگذاری شوند. این مفاهیم به دست آمده در جدول زیر ارائه شده‌اند. این مفاهیم بیانگر دیدگاه ۳۰ نفر متخصصان و مطلعان در رابطه با توسعه پایدار مرزی است.

جدول ۵. ابعاد امنیت پایدار مناطق مرزی از نظر پاسخگویان

ردیف	عبارت ^۲	مفهوم ^۱
۱	توجه جدی به صادرات از طریق رونق بازارچه‌های مرزی	توجه به صادرات
۲	اعطای تسهیلات، تأمین آب، مکانیزه کردن کشاورزی، آموزش‌های افزایش بهره‌وری و خرید تضمینی از کشاورزان	رونق بخش کشاورزی
۳	اختصاص دادن عادلانه امکانات و رفاه اجتماعی	آمایش سرزمینی
۴	ایجاد بسترهای ثبات برای توسعه و نبود تهدید که این ثبات را با خطر مواجه می‌سازد.	توسعه اجتماعی
۵	در امنیت پایدار مرزی اشتراکات دینی، مذهبی، زبانی و قومی وجود دارد.	اشتراکات دینی قومی
۶	آبادانی مرز و اشتراکات معیشتی و اشتغال، امنیت پایدار را ایجاد کرد.	معیشت و اشتغال
۷	توسعه پایدار اعتماد به عشایر بدون نگاه تبعیض‌آمیز ایلی و مذهبی است.	توجه به عشایر مطلقه
۸	امنیت پایدار وابسته به سطح رضایتمندی و یا عدم رضایتمندی ساکنان آن.	رفاه اجتماعی
۹	از بین بردن تهدید سیاسی و اجتماعی و اقتصادی از طرف کشورهای دیگر	نبود تهدید
۱۰	تراکم مناسب جمعیت نیروی انسانی بومی، نیروی انسانی نخبه و تحصیل کرده	نیروی تحصیل کرده
۱۱	توسعه فناوری نظامی و افراد آشنا به روش‌های نوین نظامی	فناوری نظامی جدید
۱۲	مهمان‌نوازی، روحیه مشارکتی و جمع‌گرایی، ساده زیستی توأم با مصرف‌گرایی به دلیل برخورد مرزنشینان با کالاهای متعدد	زیستی توأم با مصرف‌گرایی
۱۳	حمایت از فعالیت‌های اقتصادی کشاورزی و دامداری و صنایع کوچک و متوسط از مردم محلی	کشاورزی و دامداری
۱۴	مسئول محلی باید تمام جوانب فرهنگی و حتی هنری را در نظر داشته باشد و در چارچوب قوانین کل کشور و با تدبیر اقدام نمایند.	توجه به اقلیت‌های فرهنگی
۱۵	روابط حسنه با کشورهای همسایه مرزی. چرا که از مرکز دورند و در پیوند با مرزهای مجاورند.	تعامل با همسایه‌ها
۱۶	پیشگیری از تهدیدات خارجی، تهدیدات نیروی داخلی مورد حمایت همسایگان	تهدید خارجی و داخلی
۱۷	نبود تعارض‌های ایدئولوژیکی و قومی ... فقر و محرومیت مرزنشینان، فراهم نبودن زمینه قاچاق مواد مخدر و اسلحه و ...	نبود تعارض‌های فکری
۱۸	توجه به محیط‌زیست و آگاهی از دانش محیط‌زیستی، توجه به حیوانات و پاک بودن هوا	آگاهی محیط‌زیستی
۱۹	امنیت پایدار مرزی می‌تواند خود را در رفتارهای زیست‌محیطی و نگرش‌های مرتبط با آن دید.	رفتار محیط‌زیست

1. Concept
2. Statement

کدگذاری محوری: عبارات و واحدهای معنایی مطرح شده از طرف پاسخگویان نشان می‌دهد که در دو عبارت «تنوع فرهنگی و توجه به عشایر بومی» و همچنین عبارت «دفع تهدیدها»؛ بالاترین درصد فراوانی را به خود اختصاص داده است. بعد از انجام عملیات کدبندی باز، در مرحله دوم کدبندی، یعنی کدبندی محوری، مفاهیم مشترک و مشابه از نظر معنایی در قالب ۶ مقوله عمده طبقه‌بندی شدند. این مقولات از سطح بالاتری از انتزاع برخوردار بوده و دومین مرحله جهت تولید نظریه زمینه‌ای است. در جدول زیر مقولات به تفکیک کدها و مفاهیم اولیه آورده شده‌اند. این واحدهای معنایی استخراج شده در کدگذاری محوری عبارت‌اند از: «امنیت اقتصادی»، «امنیت اجتماعی»، «امنیت سیاسی»، «امنیت زیست‌محیطی»، «امنیت نظامی» و «امنیت فرهنگی».

جدول ۶. مفاهیم مشترک امنیت پایدار مناطق مرزی از نظر پاسخگویان

مقوله	مفاهیم مشترک	فراوانی	درصد	مقوله	مفاهیم مشترک	فراوانی	درصد
امنیت اقتصادی	توجه به صادرات	۳	۱۰	امنیت سیاسی	اقتدار سیاسی	۶	۲۰
	کشاورزی و دامداری	۸	۲۶/۶		تعامل با همسایه‌ها	۷	۲۳/۳۳
	معیشت و اشتغال	۷	۲۳/۳۳		نبود تعارض سیاسی	۷	۲۳/۳۳
زیست‌محیطی	آگاهی محیط‌زیستی	۳	۱۰	امنیت نظامی	دفع تهدیدها	۹	۳۰
	رفتار محیط‌زیستی	۳	۱۰		فناوری نظامی نوین	۷	۲۳/۳۳
امنیت اجتماعی	آمایش سرزمینی	۳	۱۰	امنیت فرهنگی	تنوع فرهنگی و توجه به عشایر	۱۰	۳۳/۳۳
	رفاه اجتماعی	۸	۲۶/۶		ساده زیستی توأم با مصرف‌گرایی	۴	۱۳/۳۳
	توسعه اجتماعی	۷	۲۳/۳۳		اشتراکات دینی قومی قبیله	۸	۲۶/۶

کدگذاری هسته‌ای: در مرحله آخر کدگذاری یافته‌های به دست آمده، مؤلفه‌های فرهنگی مرزنشینان بر اساس شش بُعد «مشارکت و تعاون»، «انسجام فرهنگی»، «تعامل دوطرفه»، «بصیرت و آگاهی»، «ایدئولوژی» و «غیرت و جوانمردی» و امنیت پایدار مرزی در شش مؤلفه «اقتصادی»، «اجتماعی»، «سیاسی»، «زیست‌محیطی»، «نظامی» و «فرهنگی» نشان داده می‌شود.

جدول ۷. مقولات عمده مربوط به درک و تفسیر مردم از مفهوم امنیت پایدار مناطق مرزی

مؤلفه‌های فرهنگی مرزنشینان						مقوله هسته‌ای	
غیرت و جوانمردی	ایدئولوژی	بصیرت و آگاهی	تعامل دوطرفه	انسجام فرهنگی	مشارکت و تعاون	امنیت	پایدار
ریسک‌پذیری و آینده‌نگری	تفکر اقتصادی	معیشت و اشتغال آگاهانه	مبادله عادلانه	تکیه بر کالاهای داخلی	توجه به صادرات	اقتصادی	پایدار
قدرت چانه‌زنی اجتماعی	نظریه‌پردازی بومی	آگاهی اجتماعی	روابط حسنه با آن‌طرف مرز	توسعه اجتماعی	رفاه اجتماعی	اجتماعی	مرزی

مؤلفه‌های فرهنگی مرز نشینان						مفوله هسته‌ای
غیرت و جوانمردی	ایدئولوژی	بصیرت و آگاهی	تعامل دوطرفه	انسجام فرهنگی	مشارکت و تعاون	
اقتدار سیاسی	محلی گرایی	اشراف اطلاعاتی	تعامل سیاسی	وحدت و اتحاد	مشارکت سیاسی	سیاسی
تکیه بر بوم زیست	دانش زیست محیطی	سواد زیست محیطی	احترام به طبیعت	مسئولیت پذیری زیست محیطی	عمل محیط زیستی	زیست محیطی
قدرت عملیاتی و آمادگی نظامی	دارا بودن دانش نظامی	تسلط بر فناوری نوین نظامی	پاک سازی محیط زیست	تکیه بر فناوری داخلی	مشارکت با نیروهای نظامی	نظامی
مجهز بودن به سلاح فرهنگی	ولایت مداری	سواد رسانه‌ای	تقویت فرهنگ زیست محیطی	ایجاد پایگاه و مسجد	مشارکت فرهنگی	فرهنگی

تفسیر اطلاعات: بنابراین می توان گفت امنیت پایدار مرزی عبارت است از مجموعه‌ای از دانش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای اقتصادی، سیاسی، نظامی، فرهنگی، اجتماعی و محیط زیستی که مبتنی بر توان داخلی در عین حال تعامل مقتدرانه با سایر کشورها در مرزهای مشترک. نتایج به دست آمده از قسمت کیفی پژوهش نشان می دهد که امنیت پایدار مرزی و مؤلفه‌های فرهنگی مرز نشینان نوعی رابطه دیالکتیکی با هم دارند که نمود آن در تعاملات اجتماعی و سیاسی با همسایگان رخ می دهد. بنابراین میزان امنیت پایدار مناطق مرزی در گرو حفظ، تقویت و بازتعریف مؤلفه‌های فرهنگی با تکیه بر توان مرز نشینان و نظام فرهنگی و اجتماعی حاکم بر زندگی آن‌ها است.

تحلیل‌های کمی: در قسمت کمی این مطالعه با استفاده از ابزار پرسشنامه، داده‌های به دست آمده از پاسخگویان مناطق مرزی، با استفاده از نرم افزار آماری SPSS مورد تحلیل قرار گرفتند که به شرح زیر بیان می شوند:

آزمون فرضیه‌ها: امنیت پایدار در مناطق مرزی در حد متوسط قرار دارد.

جدول ۸. آزمون تفاوت میانگین ابعاد مختلف امنیت پایدار مرزی

میانگین استاندارد	میانگین تابع گروه‌ها		تعداد گروه	ابعاد امنیت پایدار مناطق مرزی	
	مورد انتظار	مورد واقعی			
۲/۲۲	۳	۳۹	۲۸/۲۴	۱۳	اقتصادی
۲/۲۹	۳	۳۳	۲۹/۸۱	۱۱	اجتماعی
۲/۲۰	۳	۴۲	۳۹/۷۲	۱۴	سیاسی
۲/۸۶	۳	۳۰	۲۹/۱۴	۱۰	محیط زیستی
۳/۳۳	۳	۲۴	۲۶/۳۳	۸	نظامی
۲/۱۲	۳	۴۲	۳۵/۳۹	۱۴	فرهنگی

فرضیه اصلی: بین مؤلفه‌های فرهنگی (مشارکت و تعاون، انسجام فرهنگی، تعامل دوطرفه، بصیرت و آگاهی، ایدئولوژی (مبانی فکری و اعتقادی) و غیرت و جوانمردی) و امنیت پایدار مناطق مرزی (اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، محیط‌زیستی، نظامی و فرهنگی) رابطه معنادار وجود دارد.

جدول ۹. آزمون ماتریس همبستگی مؤلفه‌های فرهنگی مرز نشینان با ابعاد مختلف امنیت پایدار مرزی

مؤلفه‌های فرهنگی مرز نشینان							آزمون آماری	
کل	غیرت و جوانمردی	ایدئولوژی	بصیرت و آگاهی	تعامل دوطرفه	انسجام فرهنگی	مشارکت و تعاون		
۰/۲۹	۰/۰۶۶	۰/۳۷۱	۰/۱۱۵	۰/۱۱۳	۰/۰۶۶	۰/۱۶۲	همبستگی	اقتصادی
۰/۰۰۰	۰/۲۱۵	۰/۰۰۰	۰/۰۲۸	۰/۰۳۵	۰/۲۱۷	۰/۰۰۲	معناداری	
۰/۱۶	۰/۱۸۵	۰/۰۵۱	۰/۲۲	۰/۱۲۹	۰/۳۳۵	۰/۱۲۵	همبستگی	اجتماعی
۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۰۲	۰/۰۰۰	۰/۰۲۰	معناداری	
۰/۳۰۴	۰/۲۵۶	۰/۲۳۲	۰/۲۲۵	۰/۱۸۹	۰/۱۱۳	۰/۲۲۸	همبستگی	سیاسی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۶	۰/۰۳۶	۰/۰۰۰	معناداری	
۰/۴۲۴	۰/۱۳۲	۰/۴۹۸	۰/۲۲۶	۰/۱۸۱	۰/۰۳۹	۰/۳۰۵	همبستگی	محیط‌زیستی
۰/۰۰۰	۰/۰۱۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	۰/۴۶۲	۰/۰۰۰	معناداری	
۰/۳۰	۰/۲۲۸	۰/۳۷۰	۰/۳۰	۰/۱۴۹	۰/۱۵۷	۰/۲۵۹	همبستگی	نظامی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۲	۰/۰۰۵	۰/۰۰۰	معناداری	
۰/۱۷۸	۰/۲۰۱	۰/۲۲۰	۰/۱۹۹	۰/۰۶۴	۰/۱۰۵	۰/۳۲۰	همبستگی	فرهنگی
۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۲۵	۰/۰۵۲	۰/۰۰۰	معناداری	
۰/۲۷۸	۰/۱۸۴	۰/۲۳۴	۰/۱۵۰	۰/۳۱۵	۰/۲۶۴	۰/۲۳۱	همبستگی	امنیت پایدار مرزی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	معناداری	

آزمون رگرسیون: رگرسیون روش آماری است که برای تحلیل تأثیر جمعی دو یا چند متغیر مستقل بر روی تغییرات متغیر وابسته به کار می‌رود. نتایج نشان می‌دهد که در این معادله چهار مؤلفه فرهنگی مرز نشینان (تعامل دوطرفه، انسجام فرهنگی، ایدئولوژی و مشارکت و تعاون) به ترتیب اهمیتی که در امنیت پایدار مرزی داشتند، وارد معادله رگرسیونی شدند. آزمون T نشان می‌دهد که ضریب بتا برای این چهار مؤلفه در سطح معناداری قرار دارد. اولین مؤلفه فرهنگی که در این معادله رگرسیونی وارد شد، تعامل دوطرفه می‌باشد. نتایج حاصله نشان می‌دهد که بین این مؤلفه و میزان امنیت پایدار مناطق مرزی رابطه معنادار بالایی وجود دارد، به طوری که مقدار T برای این مؤلفه برابر $(T=۳/۸۵)$ و ضریب معنی‌داری $(Sig.T=۰/۰۰۰)$ می‌باشد. میزان ضریب تعیین برابر با $R^2=۰/۱۸$ به دست آمد. در مرحله دوم میزان انسجام فرهنگی است که

وارد معادله گردید، مقدار T برای این مؤلفه برابر $(T=۳/۵۷)$ و ضریب معنی‌داری $(Sig.T=۰/۰۰۰)$ می‌باشد. در اینجا با وارد شدن دومین متغیر میزان ضریب تعیین برابر با $R^2=۰/۲۳$ به دست آمد. در مرحله سوم میزان ایدئولوژی است که وارد معادله گردید، مقدار T برای این مؤلفه برابر $(T=۳/۲۵)$ و ضریب معنی‌داری $(Sig.T=۰/۰۰۱)$ می‌باشد. در اینجا با وارد شدن سومین متغیر میزان ضریب تعیین برابر با $R^2=۰/۲۸$ به دست آمد. در نهایت مؤلفه مشارکت و تعاون با مردم وارد معادله رگرسیونی شده است. مقدار T برای این مؤلفه برابر $(T=۲/۲۲)$ و ضریب معنی‌داری $(Sig.T=۰/۰۲۸)$ می‌باشد. در اینجا با وارد شدن دومین مؤلفه میزان ضریب تعیین برابر با $R^2=۰/۳۰$ به دست آمد. این چهار مؤلفه روی هم‌رفته توانستند مقدار $۰/۳۰$ از تغییرات درونی متغیر توسعه پایدار مناطق مرزی را تبیین کنند.

جدول ۱۰: تحلیل چندگانه متغیرهای مستقل جهت پیش‌بینی متغیر توسعه پایدار مناطق مرزی

مرحله	نام متغیر	B	Beta	مقدار t	معناداری	مقدار R	R ²	آزمون فیشر	معناداری	
۱	تعامل دوطرفه	۰/۲۸	۰/۲۰	۳/۸۵	۰/۰۰۰	۰/۱۸	۰/۱۸	۱۲/۵۱	۰/۰۰۰	
۲	انسجام فرهنگی	۰/۱۱	۰/۲۵	۳/۵۷	۰/۰۰۰	۰/۲۴	۰/۲۳			
۳	ایدئولوژی	۲/۶۵	۰/۲۰	۳/۲۵	۰/۰۰۱	۰/۲۹	۰/۲۸			
۴	مشارکت و تعاون	۰/۲۴	۰/۱۸	۲/۲۲	۰/۰۲۸	۰/۳۲	۰/۳۰			
					Constant=۵/۸۶		Durbin-Watson =۲/۰۰۲			

بر این اساس معادله رگرسیون چند متغیره در پژوهش حاضر به این صورت می‌باشد:

$$Y = a + bx_1 + bx_2 + \dots + bx_n$$

توسعه پایدار مناطق مرزی = $۵/۸۶ + ۰/۲۰$ (بعد تعامل دوطرفه) + $۰/۲۵$ (بعد انسجام فرهنگی) + $۰/۲۰$ (بعد

ایدئولوژی) + $۰/۱۸$ (بعد مشارکت و تعاون) + e_i

مدل معادلات ساختاری: جهت بررسی متغیرهای مکنون و پنهان در پژوهش که به‌عنوان سازه‌های نظری مطرح هستند

و محاسبه خطاهای اندازه‌گیری، از مدل معادلات ساختاری استفاده گردید. در این راستا از نرم‌افزار Amos 21 استفاده به

عمل آمد. مدل عاملی تأییدی نظریه‌محور است یعنی از قبل مشخص می‌کند که چند عامل داریم و اسم هر کدام از عامل‌ها

چیست؟ مؤلفه‌های امنیت به‌عنوان متغیر اصلی از شش مؤلفه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، محیط‌زیستی و نظامی

تشکیل شده است. با توجه به این که در این مطالعه پژوهشگر براساس زیربنای نظری مشخص نموده است که چند آیتم

تعریف‌کننده یک عامل هستند؛ از مدل عاملی تأییدی استفاده گردید.

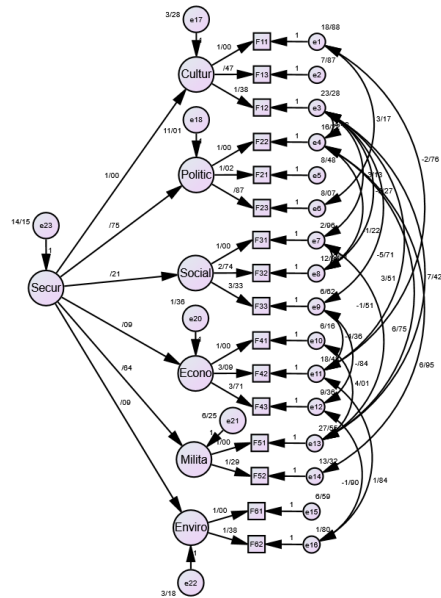
تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که می‌توان امنیت پایدار مرزی را با استفاده از یک مدل عاملی مرتبه دوم سنجش کرد. بر این اساس، هر یک از ابعاد شش‌گانه آن به‌عنوان یک سازه یا متغیر پنهان تعریف شدند و این شش متغیر به‌نوبه خود در نقش معرف‌های امنیت پایدار به‌عنوان سازه پنهان و وابسته در مدل ساختاری قرار گرفتند. نتایج حاصل نشان می‌دهد که علاوه بر هماهنگی درونی آیت‌های تعریف‌شده برای هر یک از مقیاس‌های فرعی، روایی و اگرچه نیز برقرار است. معیارهای برازش مدل عاملی امنیت پایدار مرزی نشان می‌دهد که مدل اندازه‌گیری از برازش نسبتاً مناسبی برخوردار می‌باشد. نتایج زیر نشان می‌دهند:

مقدار کای اسکوئر غیرمعنادار (CMIN) برابر با $578/43$ و سطح معناداری $0/000$ نتیجه مطلوبی را نشان نمی‌دهد. اما از آنجایی که در مطالعات با حجم نمونه بالا، مقدار کای اسکوئر غیرمعنادار تحت تأثیر حجم نمونه قرار می‌گیرد و قابل اطمینان نیست، لذا از دیگر شاخص‌های نیکویی برازش استفاده می‌شود. شاخص ریشه میانگین مجذور باقیمانده‌ها در مدل مذکور برابر $0/08$ است. که برازندگی مدل را تأیید می‌کند. شاخص برازش تطبیقی CFI برابر $0/85$ و شاخص توکر لویس (شاخص برازش هنجار نشده یا TLI با مقدار $0/784$ منعکس‌کننده یک مدل خوب است. شاخص برازش شده تطبیقی مقتصد PCFI برابر $0/577$ است.

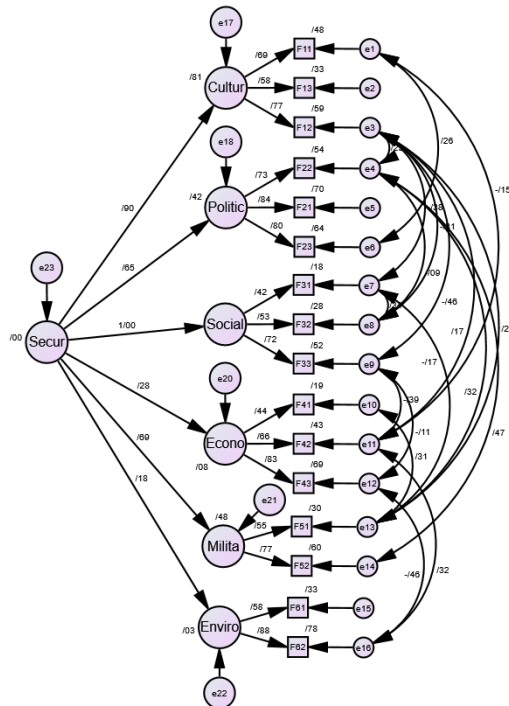
جدول ۱۱. شاخص‌های کلی برازش برای مدل عاملی امنیت پایدار مرزی

مدل اصلاح‌شده		شاخص	مدل اصلاح‌شده		شاخص
مرحله اول	مرحله دوم		مرحله اول	مرحله دوم	
0/566	0/522	PGFI	578/43	875/17	CMIN
0/708	0/854	CFI	81	99	DF
0/646	0/784	TLI	0/000	0/000	P
0/584	0/577	PCFI	3/26	5/78	CMIN/DF
0/135	0/08	RMSEA	2/694	4/872	RMR
0/694	0/794	AGFI		9/0877/777	GFI

نتایج حاصل از مدل اندازه‌گیری متغیر وابسته (امنیت پایدار مرزی) به‌صورت غیراستاندارد و استاندارد در نمودار شماره ۱ و ۲ بیان‌شده است.

مدل ۱. مدل غیر استاندارد اندازه گیری امنیت پایدار مرزی

مدل ۲. مدل استاندارد اندازه گیری عاملی متغیر وابسته امنیت پایدار مرزی

نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که بین مؤلفه‌های فرهنگی (مشارکت و تعاون، انسجام فرهنگی، تعامل دوطرفه، بصیرت و آگاهی، باورها و اعتقادات و غیرت و جوانمردی) و امنیت پایدار مناطق مرزی (اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، محیط‌زیستی، نظامی و فرهنگی) رابطه معنادار وجود دارد. این نتیجه با پیشینه تجربی پژوهش تموک (۱۳۹۷)، بهمند (۱۳۹۴)، بابالیان و رادبین (۱۳۹۳)، عباس‌زاده و کرمی (۱۳۹۰) تا حدودی هم‌راستا می‌باشد و به‌نوعی نتایج آن‌ها را تأیید می‌کند.

همچنین نتایج پژوهش حاضر بر مبنای چارچوب نظری نیز قابل تفسیر می‌باشد. بر مبنای الگوی امنیت پایدار انسجام محور، امنیت کل واحدی نیست بلکه در حوزه‌های مختلف آن ابعادی وجود دارد که باید در مقام امنیت‌سازی بتوان بین این ابعاد ارتباط هویتی ایجاد کرد. بنابراین به تبع تغییر در منطق کنش‌های امنیتی و اهمیت یافتن عناصر غیرنظامی قدرت ملی در کنار عناصر نظامی آن و از فراتر رفتن مفهوم امنیت از بُعد عینی و اهمیت یافتن عناصری چون فرهنگ، اراده و روحیه ملی در بُعد ذهنی به‌ویژه هویت است که طرح مقوله ساخت اجتماعی در تحلیل امنیت به یکی از مسلمات این حوزه مطالعاتی تبدیل می‌شود. در این حالت پایداری امنیت را در همگنی و انسجام هویت اجتماعی می‌دانند. در نتیجه امنیت را نمی‌توان مستقل از جامعه فهم کرد و لازمه پایداری آن بازتولید اجتماعی مفهوم امنیت است.

بر این اساس می‌توان گفت توسعه پایدار در زمینه‌های فرهنگی رخ می‌دهد؛ فرهنگ پایه و اساس رفاه، امنیت، فراگیر بودن و تاب‌آوری است. بنابراین، فرهنگ باید در استراتژی‌های توسعه پایدار ادغام شود چرا که، فرهنگ عامل محرک توسعه پایدار است. بخش فرهنگی از طریق گردشگری فرهنگی، تولید صنایع دستی، صنایع خلاق، کشاورزی، غذا و دارو و شیلات رشد اقتصادی را ارتقا می‌بخشد. شیوه‌های سستی کشاورزی و تهیه غذا باعث افزایش امنیت غذایی می‌شود. ارتباط بین میراث فرهنگی و طبیعی پایه‌ای برای پایداری محیط‌زیست و حفظ تنوع زیستی است. پژوهش حاضر راهکارهای زیر را برای ارتقای امنیت ملی پایدار در مناطق مرزی پیشنهاد می‌کند: گزارش اطلاعات به‌موقع در مورد هرگونه حادثه غیرمعمول یا مشکوک به مقامات امنیتی توسط مرزنشینان؛ افزایش منابع گشت زنی در مناطق مرزی دورافتاده؛ تعامل با اجتماعات ساکن در مناطق مرزی دورافتاده و عشایر سرگردان در مناطق مرزی سکنه نشده که می‌تواند به تولید منابع اطلاعاتی کمک کرده و آگاهی کامل موقعیتی را ایجاد کند. جوامع مرزی و عشایر حاوی دانش گسترده‌ای در مورد منطقه و ویژگی‌های آن، فعالیت شبکه‌های جنایتکار احتمالی و گروه‌های تروریستی منطقه، محل مخفی شدن و جلسات آن‌ها و سایر موارد امنیتی است و می‌تواند اطلاعات مربوط به خدمات مرزی را ارائه دهند. عدم وفاداری جوامع مرزی به کشورشان می‌تواند پتانسیل سوءاستفاده توسط جرائم سازمان‌یافته و تروریستی را ایجاد کرده و رادیکالیسم را جهت خشونت تسهیل کند. برای جلوگیری از چنین تحولاتی، دولت‌ها باید به‌طور فعال سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی را

دنبال کنند تا به ادغام این جوامع با هویت ملی و دولت کمک کند. جوامع باید به سیستم‌های بهداشتی، آموزشی و مراقبت‌های اجتماعی کافی دسترسی داشته باشند، همچنین از امنیت خدمات دولتی مربوطه و زیرساخت‌های اساسی برای حفظ معیشت خود بهره‌مند شوند. اعتمادسازی ضروری است: چون قبایل عشایری و جوامع مرزی مستقر در مناطق مرزی دورافتاده و غیرمسکونی در صورت بی‌اعتمادی به حکومت می‌توانند چالش‌هایی را برای امنیت مناطق مرزی ایجاد کنند.

کتابنامه

1. Abbaszade, H., & karami, K., (2011). Social Capital and Sustainable National Security. *Strategic Studies Quarterly*. 14(51), 31-58. [In Persian].
2. Abbott, C., & Marsden, S., (2008). *Tigers and Dragons: Sustainable Security in Asia and Australasia*. London: Oxford Research Group.
3. Ahmadi Moghadam, I., (2010). Social security and identity. *Societal Security Studies*. 1(23), 133.163. [In Persian].
4. Amirzadeh, A., Amani, M., & khojasteh, M., (2018). Environmental Factors Role in security and Borders sustainable Development (The Case Study of Shirvan Border with Turkmenistan in Northern Khorasan). *North Khorasan Research Police Science*. 4(16), 61-76. [In Persian].
5. Ashoori, D., (1999). *Political Encyclopedia*. Tehran: Morvarid. [In Persian].
6. Atoofi, G.H., & Javidan Darogar, H., (2016). The importance and place of economic security in sustainable economic development. *International Journal of Nations Research*, 1(6), 14-23. [In Persian].
7. Babalian, M., & Radbin, A., (2014). Cultural security in Islamic society from the perspective of Nahj al-Balaghah. *Islamic Social Research*, 20 (101): 50-21. [In Persian].
8. Baggio, R., (2008). Symptoms of complexity in a tourism system, *Tourism Analysis* 13: 1-20.
9. Barnett, J., (1997). *Environmental security: now what*. In Seminar. Department of International Relations, Keele University.
10. Behmand, D., (2015). *Investigating the role of ethnic groups in the direction of sustainable security (Case study: Kurdish ethnic group)*. 8th Congress of the Iranian Geopolitical Association, Empathy of Iranian ethnic groups, national cohesion and national authority, Sanandaj. [In Persian].
11. Belluck, D.A., Hull, R.N., Benjamin, S.L., Alcorn, J., & Linkov, I., (2007). *Environmental Security, Critical Infrastructure and Risk Assessment*. In Environmental Security in Harbors and Coastal Areas (pp. 3-17). Springer.
12. Boroumand, SH., (2008). *Economic security in Iran and some selected countries (comparative study)*. Iran, Tehran: Economic Studies, Research Center of the Islamic Consultative Assembly.
13. Buzan, B., (1997). Rethinking security after the Cold War. *Cooperation and conflict*, 32(1), 5-28.
14. Davies, A.R., (2020). Toward a sustainable food system for the European Union: insights from the social sciences. *One Earth*, 3(1), 27-31.

15. Eftekhari, A., (2005). *Public safety conundrum, an introduction to the new position of the police in society*. Collection of research papers on various aspects of public security and police, Tehran: University of Law Enforcement Sciences. [In Persian].
16. Emmers, R., (2007). Securitization. *Contemporary security studies*, 109-125.
17. Forrest, S. (2004). *Indigenous identity as a strategy of cultural security*. In Proceedings of the Third Northern Research Forum/Plenary on Security, Yellowknife, NWT September (Vol. 18).
18. Giddens, A., (1999). *Modernization and individualization*. (Nasser Movafeghian, Trans.). Tehran: Ney Publishing. [In Persian].
19. Hashemi, S.M., Hekmatniya, H., & Esmailzadeh, A., (2019). Security Stable ranking border city using the cluster analysis (Case city of North Khorasan province). *Geographical Planning of Space Quarterly Journal*, 9 (32), 163-180. [In Persian].
20. Hassan, O., (2015). Political security: from the 1990s to the Arab Spring. *Contemporary Politics*, 21(1), 86-99.
21. Hawkes, J., (2001). *The fourth pillar of sustainability: Culture's essential role in public planning*. Common Ground Publishing Pty Ltd.
22. Inoguchi, T., (2003). Political security: Toward a broader conceptualization. *International Studies*, 40(2), 105-123.
23. Lotfi, M., (2011). *The model of sustainable security in the Islamic Republic of Iran*. Master Thesis, Tarbiat Modares University, Faculty of Humanities. [In Persian].
24. Mandel, R., (2010). *The changing face of national security*. Tehran: Institute for Strategic Studies. [In Persian].
25. McEldowney, J.F., (2005). Political security and democratic rights. *Democratisation*, 12(5), 766-782.
26. Moin, M., (1984). *Persian Encyclopedia*. Tehran: Amir Kabir Publications, sixth edition. [In Persian].
27. Traore, D., (2017). *The Role of Language and Culture in Sustainable Development*. RISC Doctoral & Post Doctoral School Integrated and Coherent Sustainable Development, Aguascalientes, Mexico
28. Ullman, R. H. (1981). Redefining security. *International security*, 8(1), 129-153.
29. Zheng, X., Wang, R., Hoekstra, A. Y., Krol, M. S., Zhang, Y., Guo, K., & Wang, C. (2021). Consideration of culture is vital if we are to achieve the Sustainable Development Goals. *One Earth*, 4(2), 307-319.